

janoš

mihajlo kovač

Davno je već propala dvojna monarhija, davno je ovde u ovim krajevima onevažen rodoljubivi zakon: u Mađarskoj samo mađarski, a naš Janko, o kome će biti govora, o tom njegovom životnom putu, i do dana današnjeg, ostao je među Rusinima poznatiji kao Janoš.

Rodoljubivi roditelji, koji su živeli u tadašnjoj otadžbini, kada se Janoš rodio, izgleda da su imali slobodnu volju da daju svom trinaestom detetu ime Janko, jer kakva bi to bila rusinska porodica u kojoj nema nijednog Janka. Ali želja da Janko bude Janko, trajala je samo dotle dok otac tog istog Janoša nije stavio šubaru na glavu, kada su tamo u notaroševoj kancelariji upisali novog ugoruskog građanina matere zemlje kao – Janoša. Istina, pop u crkvi upisao ga je kao Janka, ali kakva korist od toga kad je »za vijke vjekova« i za školu i za regrutnu komisiju, za ovog rusinskog sina, ostalo crno na belom da je on za otadžbinu sin – Janoš.

– Koje vam je to dete po redu, čika-Peru?! – upitao je pop ljubazno, upisujući ime u matrikule rođenih.

– Pa, molim fino, oče, mislim da je trinaesto. . . No, ali ako, na primer, uzmemo u ozbir da je troje pre toga bog uzeo sebi, onda je ovo, kao de-seto – živo.

– Hvala bogu, čika-Peru, ali kako vi izlazite na kraj s tolikom decom? Mislim, siromašni ste, a tu su tolika usta. Vidite, i ja ih imam gomilu, pa zato znam kako je to.

– Pa to je, kao bih vam rekao, oče, najveća briga bila sa prvih dvoje. Nit' s njima u nadnicu, nit' ih kod kuće ostaviti, a sada je već lakše. Ono dvoje je poodraslo, pričuvaju onu koja dolaze, i nahrane, na primer, oko kuće ono malo živine, prasad, da izvinete, i tako. . . A onda, samo što onim prvim pete malo otvrdnu, ima dobrih ljudi kod nas, a dobrim ljudima su vredne ruke uvek potrebne. . .

– Mislite, odlaze služiti?

– A kako drugačije? Jedno za služavku, drugo za svinjara i tako. . . A čim deca priteknu u pomoć, nama starijima je lakše.

– Znači, vi niste zabrinuti da će vaša deca biti večne sluge?

– Ne, oče, kakve sluge? Ako budu pametna i vredna, postaće gazde, a ako bude lenja i budale, ostaće sluge.

– Vi to veoma jednostavno, čika-Peru, rešavate s tim vašim: pametni i gazde i budale i sluge. . . Kako je je to moguće?

– Pa, gospodine, ne znam da li ja to dobro mislim, ali, na na primer, gazda sada imaju mnogo zemlje, a malo ruku. . . Siromašni imaju malo zemlje i mnogo ruku. Iz zemlje hleb mogu izvući samo ruke. Zemlja daje samo onome koji njoj daje. No, i ruke će jednom reći zemlji: ti daj onima koji te obrađuju, a ne onima koji te kupuju i kao nasledstvo nasleduju. . . I tako, uzavreće zemlja, uzavreće ruke i pobeđice ona strana gde ima više ruku. . . Jer to, na na primer, i rukama samo glava naređuje, a valjda gde ima više ruku ima više i glava, a među njima se nađe i više pametnih. . . Pa, vidite, na primer, ja tako mislim. A hoće li to biti tako ili drugačije, oče, to bi vi, kao obrazovaniji čovek, morali bolje znati. . . Sve je to, oče, u božijim rukama.

– Tako, tako! U božijim rukama, čika-Peru! – reče pop, iako se moglo prisetiti da mu se razgovor o rukama, onim čovčjim, nije svideo.

Umro je Janošev mudar otac Petar. Umrlo je ubrzo, posle nekih osam godina, i država u kojoj se Petar rodio, živeo i potomstvo stvorio, a njegov sin Janoš, iako je bio pametan i vredan, nije postao gazda već i dalje ostao sluga. I to sluga kod bogataškog sina, koji je bio i lenj i glup i – pijanica.

Kad su milostivim caru Joževu prokleti dečaci ubili sina negde u Bosni, rodoljubivi narodi dvojne monarhije požurili su da kazne ušiljive razbojнике. Janoša je rat zatekao u Jesejovoj štali. Taj Jesej je u stvari bio Mitar Mikolov, no u selu su ga svi znali kao Jeseja. Mitar je bio godinu-dve stariji od Janoša, jednac starog Mikolikova, jedan od retkih Rusina kome rad ne posedu i u polju nije mirisao. Zbog toga je sa svojih dvadeset i nekoliko godina već bio u Americi i vratio se kad se uverio da ni tamo novac ne leži na ulici. Srećom, otac mu je imao mali kapital koji je čuvao za svog sina jedinca. Tim kapitalom plaćena je i šif-karta, kako ona kada je sin odlazio da na lak način poveća kapital koji je imao za otac stekao, tako i ona kad se vraćao praznih ruku u rodni kraj. U rodni kraj Mitar se ipak vratio drugačiji. . . Otišao je u seoskom šesiru, prsluku i u momačkoj reki, a vratio se u lakovanim cipelama i pod kravatom. Pušio je lulu i u razgovoru s prostim rusinskim svetom, tu u rodnom kraju, uz svaku rečenicu ponavljao reč »jese«! Zbog tog JESE u selu ga drugačije nisu ni zvali nego Jesej. Jesej je ipak nešto naučio u Americi. Radio je kod jednog mesara, je se tamo naučio nešto od mesarskog zanata. Naučio je da razlikuje staru kravu od mlade. Naučio je i kako se stara govodina može prodati po ceni teletine i još štošta što mu je kasnije u životu pomoglo da i dalje ostane glup i bogat. Kad se vratio kući, dok je otac živeo, nije ništa preduzimao, ali čim je otac naumio napustiti ovaj svet, Jesej se počeo baviti trgovinom. Kupovao je za domaće i strane mesare stoku na vašarima velike i moćne ugarske zemlje. U kravati sa štapom i lulom, s tim svojim gospodskim »jese«, zgrtao je novac.

Rat je, kako smo rekli, Janoša zatekao u jesejevoj štali, a Jeseja u Moj-sijejovoj krčmi uz čašu. Pod Janošem su se odsekle noge, žao mu je bilo što će morati ostaviti gazdinu punu štalu starih krava i ženu s dvoje dece. Kad je doznao da se to dogodilo, a o tome se već ranije na vašarima govorilo, Jesej se proderao u krčmi: »Megaj, megaj, kutija Srbija. . . jese!« – i počeo čovek pred svima plakati zbog davno učinjene uvrede našem caru, koju ćemo sada, gle, svi zajedno da osvetimo. . .

Okićeni trikolorom crveno-zeleno-plave boje, i Jesej i Janoš morali su se spremati i u određeno vreme otići na svoja mesta, odakle će krenuti da kazne bezočnog suseda. Jesej je krenuo da izvrši ovu svetu obavezu prema matuški otadžbini, sav crven, Janoš sav zelen, a kod kuće žene su ostale bele kao da su krečom okrečene.

Postoje ljudi na ovome svetu koji su »pod kapom rodeni«, a postoje, opet, ljudi koji i život odžive a da do svoje kape ne dođu. Bilo je tako i ovde. Janoša je rat povukao prvo u Srbiju, a onda u Galiciju, u Karpate, da bi ga vratio tako reći među poslednjima, bez rana, ali i bez kape. Jesej je služio ovde negde u Segedinu ili Makou. Prvih dana je bilo teško, a posle je teklo sve onako »pod kapom«. Jesej je i tamo bio potreban i nezamenljiv kao nabavljač stoke za hrabru vojsku. Ni njega vojska nije osakatila, čak bi se moglo reći da ga je i očeličila. Tu je tek ispekao zanat, te je mogao odoka oce-niti koliko svinja ima kilograma, koliko je stara. I još jedna promena se desila kod Jeseja: u duši i srcu ostala je njegovu stara ljubav prema mađarskoj muzici, punačkim i okretnim Mađaricama i mađarskom gulašu, ali je staru matušku, milu otadžbinu, duboko pokopao u srcu i samo onim gornjim de-lom srca zaželeo dobrodošlicu materi koja je promenila službenike, firme i fahtere na železnici, ali je ostavila i dalje sve vašare po ravnoj Bačkoj, nerav-nom Sremlu i istoj takvoj Slavoniji.

Jeseju su bile potrebne Janoševe ruke. Janoš je trebao od nečega da živi, a otac Petar mu je u nasleđe ostavio samo savet: »Sine, budi vredan i pošten pa ćeš dugo na ovome svetu živeti!«. Janoš je zaista hteo dugo ži-veti, te je nastojao da bude i pošten i vredan. Ponekad ga je gazda vodio sa sobom, pa je imao prilike videti kao to on očigledno pljačka i vara.

– Kako samo možeš tako, Mitre? Žena prodaje to svoje svinjče jer ga nema čime hraniti. Sirotinja. A deca, makar meso i ne jela, hleb moraju, a ti pronade toliko nedostataka na svinjčetu. Dobro što još ne reče da živinče ima i tuberkolozu. A vidiš i sam, svinjče je izgledalo kao njegova gazdarica. Od trave i šake kukuruza slanina se ne hvata.

– Eh, svinjče, a moj novac, Janoš?! Ja ne otimam, ja kupujem. Ako oče-oče, a ako neće – neće! – nije te reći izimao Mitar k srcu.

– Nemaš ti, Mitre, duše, to ti je!

– Ja nemam duše, a ti – pare, Janoš! – smeje se Jesej i tera svoje.

– I, kao što vidiš, kad čovek ima novac, može i bez duše živeti. Kad čovek nema novca teško mu je, bilo kakvu veliku dušu imao. Znaš kako naš svet kaže: »Pomози sebi sam, pa će ti bog pomoći«. A ti, Janoš, je li ti sam sebi pomažeš? Je li? Da te ja nisam uzeo za slugu, od čega bi ti živelo?

– Našo bi se i neko drugi, ne bih umro od gladi! – brani se Janoš be-zuspešno. Zna on svoje mane: uradiće sve i na vreme, samo mu je za to po-trebno nešto više vremena nego drugim slugama. Zna on da je drugačiji nego ostali svet. Voleo bi da bude kao i ostali, ali, eto, ne može.

Gazda Jesej dotera veći broj goveda jer je štala prostrana. U njoj ima dovoljno mesta i za krave i gazdinog čilaša koji ga po vašarima voza. Janoš je tog čilaša zavoleo, grehota je reći, više nego gazdu. S njim vodi razgovor kada ostanu sami u štali.

Janoša kao da je shvatala stoka, pa čak i pas, velik poput teleta, koji čuva gazdinu stoku. Janoša na ovom svetu ne shvata jedino gazda i u poro-dici sopstvena žena. I gazda ovde i žena kod kuće ne mogu shvatiti kako taj isti Janoš ne može kao sav ostali svet da radi više za svoj račun. I muževi drugih žena su sluge, komencijaši, a opet malo-pomalo steknu za kućicu i za neki komadić zemlje, a neki steknu čak i toliko da napuštaju svog gazdu i počinju sami na svom gazdovati. Njegova Melanija, da i sama ne odlazi u nad-nicu, valjda bi od gladi pored takovog muža mogla skapat. Tako ona govori, ali to baš i nije tako. Donosi Janoš od Jeseja celu platu kući. Ne po-troši ni za piće, ni za duvan, jer nikada u životu nije pušio. Samo, što jest – jest, to nije dovoljno da bi se u nedelji jelo meso i drugih dana, izuzetv nede-lje i u dane većih praznika.

Zbog toga, kada donese od gazde novac i sluša uvek istu ženinu op-tužbu, nastoji da je uveri da u selu ima ljudi koji žive lošije od njih. A da ne žive tako kao mnogi drugi, koji bolje žive, to je zbog toga što je on sam, možda, zaista tako nesnalažljiv, manje mudar nego drugi ljudi, i šta sad da radi. . .

Kad bi se u to vreme izvršila kakva dobra pogodba između gazde i me-sara iz grada, ona bi se najčešće završila u krčmi. Bila pogodba uspešna ili ne, retko bi se događalo da se Josej vrati iz krčme istog dana. Tamo se uvek našlo »moke braće«, velikih pošavalaca gazde Jeseja. U gazdinoj kući bio je zaveden takav red da niko od ukućana nije smeo otići u krčmu po gazdu, prekidati ga u njegovom poslu: ni domaćica, ni deca, pa čak ni njegova rođena mati.

A kada bi ovaj posao u krčmi, posle neke dobre pogodbe, potrajao i dva dana, tada bi gazdarica dolazila Janošu i sklopljenim rukama ga molila:

– Idite, čika-Janoše, idite u krčmu, pozovite ovu svetsku pijanicu neka dođe kući jer će sav novac razbaciti.

Janoš bi tada prekidao posao, skidao s eksera onaj jedini malo pristoj-niji šešir i reklu, koji su mu tu nadohvat ruke bili, ako bi zatrebalo otići zbog nečega u selo, natakao na bose noge papuče i krenuo bez reči u selo po tu belosvetsku pijanicu.

– Jaaanoše moj! – proderao bi se gazda, kad bi na vratima opazio svog vernog slugu. – Ovamo, Janoš! Krčmaru, Janošu litar vina i sodu! – razmahuje se gazda sav zajapuren i oznojen, dok mu svirač nastoji kroz ve-liko crveno uvo u glavu pruturiti »Crvenu kvočku i belog petla«.

Janoš, dajući znak krčmaru da ne želi vino, prilazi gazdi, hvata ga za rame i kao kad bi bio otac ovom balavom detetu, a ne sluga koji je dve go-dine mlađi od gazde, reče mu:

– Gazda, ujutro rano morate u Nuštar na vašar, pa je potrebno od pola noći krenuti.

– Jaaanoše moj! – razneži se gazda i nastoji da zagrli Janoša, poku-šava ustati, ali noge ne mogu izdržati, te pada na stolicu. – Svirači! Stoj! Jednu za Janoša! Reci, koju želiš, gazda plaća!

Janoš stoji kao stub, dok svirač pokušava pogledom doznati šta takve sluge, kao što je Janoš, žele čuti. Ali Janoš izgleda ne raspoložen za slušanje pesama po danu, i to još radnom, te reče:

– Nije te stid, ti razroki, tako naočigled svih, prazniti džepove pijanog čoveka?! Svirač prvo kao da ne čuje, a kad je čuo, šalje slugu Janoša u rodni kraj i obraća se Jeseju:

– Recite vi, gazda!

– On, neka on kaže! Janoš, govori! – galami gazda i radi novčanik, te pokušava neposlušnom rukom izvaditi iz ovećeg svežnja nekoliko stotinki.

Janoš, umesto da izvrši naređenje, uzima iz gazdinih ruku novčanik, stavlja ga u svoj džep i sada već počinje strogo:

– Gazda, kući, dosta je bilo! Tamo kod kuće neke krave crkavaju, a ti ovde novac razbacuješ...

Gazda ne može u prvi mah da shvati šta se to dešava, jer mu je glava teška, i tek kad mu je od svega toga nešto prodrlo u svest, on podiže glavu:

– Janoš, o čemu ti to? Kakve krave? Novčanik amo!

– Ne dam! Krčmaru, gazda će doći sutra da sve isplati, a i ti, razroki, račšiti račune s gazdom sutra...

Jesej se jedva drži na stolici. Svirači su, izgleda, izuzev razrokog, jedva dočekali da već jednom prestane ovo zaskakivanje oko pijanog čoveka, čekaju samo šta će primaš reći. No, ni primaš sada ne sme ništa reći jer je Janoš nezgodan čovek, mršav, usukan, ali šaka mu je kao lopta.

Janoš pored vrata čeka da gazda krene. Krčmar uvida da bi Janošu trebalo pomoći i ispratiti mušteriju, jer zna da ta mušterija, makar danas ispraćena, doći će i sutra, te smatra i on sa svoje strane da je za danas dosta. Gazda Jesej pokušava sve: psovkom, lepim, pretnjom, a kada ništa ne pomogne predaje se u ruke krčmara i Janoša, izlazi na ulicu i teturajući se koraka nesigurnim korakom za Janošem, koji ide ispred njega nekoliko koraka, tek toliko da se nađe gazdi pri ruci, ako neka cigla poremeti njegovu ravnotežu.

U kući, kraj otvorene kapije, opet ga dočekuje sam Janoš. Niko od domaćih ne sme dočekati gazdu s nekim prigovorom i prekim rečima. Janoš – sme.

Jesej se hvata za dovratak, psuje, preti:

– Janoš, ko si ti, majku ti slepačku, ušljivu, da ti mene... Gde je moj novac?

– Dao sam ga gazdarici! – mirno će na to Janoš i čeka šta će dalje biti.

– Maaarš! Ukrao si mi novac, svinjo! Otišao, je li? Novac amo!

– Spavati idi, Mitre! – još uvek miro reče Janoš. – Zar ne vidiš da se jedva držiš na nogama. Sutra ćeš doći da Janošu ljubiš ruke jer ti je novac kući došao.

– Novčanik amo, razbojniče jedan, čuješ li?

Jesej nastoji uplašiti slugu, te krene s podignutom rukom prema Janošu, ali kada se ovaj ne pomakne, ruka se spušta na Janošev okovratnik, a sada drugom pokazuje na kapiju:

– Marš mi iz kuće, odmah, čuješ! – to je sve što može reći.

– Dobro, dobro, otići ću! – skida gazdinu ruku sa svog okovratnika i produžava pomirljivo: – Samo se ti ispavaj, a sutra ćemo već videti...

– Ništa nećemo videti! Zmiju ne želim držati u kući. Čuješ!

– Čujem! – Janoš u izgleda dojadio takav pijan razgovor, pa odlazi u štalu da ostavi odeću, jer želi produžiti posao koji je prekinuo zbog odlaska u selo.

Jesej jedno vreme gleda za slugom, a onda ulazi u kuću da potraži ukucane, koje do sada nije video. U kući je jedno vreme mirno, jer nikog u njoj nije zatekao, a onda se čuje psovka, lupa i lomljava. Posle kraćeg vremena sve se utišalo. Gazdu je savladao san.

Gazdarica se pojavljuje odnekuda iz bašte, uzima od Janoša novčanik, zagleda u njega, ali valjda zaboravlja da bi za ovu uslugu trebalo nešto i Ja-

nošu dati, jer novčanik stavlja u džep i odlazi bez reči. Zaviruje u kuću da li je onaj zaista zaspao ili čeka da se neko pojavi, da iskali svoj bes zbog uvrede koje mu je naneo njegov sluga Janoš.

Kada je uveče ispričao ženi događaj s gazdom, počela je ispovest:

– A koliko je imao u novčaniku?

– Mnogo, mnogo!

– Jesi li novac prebrojao?

– Gde bih ja tako nešto!

– I sve do dinara si dao gazdarici?

– A kako bih drugačije?

– Ti si zaista budala! – plane žena.

– A zašto bih bio budala? – Da li zaista ne shvata ili samo pokušava da tako bude, čudi se Janoš zbog ženinog gneva.

– A da li ti znaš koliko je potrošio u krčmi?

– To je njegova stvar, a ne moja!

– I tvoja, i tvoja će to briga biti od sada!

– Zašto moja? – čudi se sada i Janoš.

– Zbog toga i tvoja, što sutra ni gazda ni gazdarica neće verovati da na svetu postoji tako glup čovek koji ima priliku da uzme s gomile s koje svi uzimaju, a da to ne iskoristi.

– Znači, trebalo je uzeti?

– Trebalo je!

– Ženo, znači, ti tako kažeš?

– Da, ja tako kažem.

– Uzeti tuđe? Da budem ono što mi je gazda rekao, kradljivac?

– A ono što je bilo u novčaniku, misliš da je na pošten način zaradeno?

– Znam, zaradio je to nečasno, trgovinom... Ali zar i ja treba da budem takav?

– Ti, ti nikada nećeš biti kao on. Bićeš uvek sluga, gladan i žedan sa svojom čašom, a on sit i napit, i pri tom bogat samo zbog toga što nije tako lud kao njegov sluga Janoš...

Te večeri se Janoš morao sam pobrinuti za večeru. Gazdarica nije spremala večeru zbog pijanog muža, žena zbog ludog čoveka, pa je Janoš bio prisiljen otpraviti večeru s glavicom luka i komadićem slanine.

Janoš je sutradan, i mnogo dana posle toga, sve do pred kraj drugog rata, ostao sluga-gazda u Jesejevoj kući. Deca su poodrasla te su s majkom gazdovala kako su mogla i znala, a Jesej je, opet, sa svoje strane doprinio koliko je bio u mogućnosti, ali kako je vreme odmicalo, bilo je sve teže. Gazda je sve ređe odlazio u krčmu, zarade nije bilo u tolikoj meri da bi od nje mogao i kuću izdržavati i sviračima po krčmama platiti, pa je i u štali bilo sve manje goveda, ali sve više gazdinog izdiranja i psovki na račun ukucana, na račun vremena koja su došla i na račun nesposobnog sluga Janoša...

Kraj rata bio je i kraj gazdovanja Jesejevog i slugovanja Janoševog. Što od žalosti za prošlim dobrim vremenima, što zbog srdžbe na novu vlast, što zbog pokvarenih ljudi koji su onemogućili takvom jednom sposobnom cenzaru da časno trguje i živi, odumrla je prvo ona reč s kojom gaje Janoš titulisao – gazda Mitar, ostao je samo Mitar, koji više nije mogao držati slugu. Janoš se sada potpuno preselio u svoju kuću, a kod bivšeg gazde odlazio samo s vremena na vreme da mu pomogne da posprema pusto dvorište i poluprazne gospodarske zgrade i da sasluša njegove jadikovke na ovu vlast i pokvareni svet.

Carstva i kraljevstva, zajedno s carevima i kraljevima, propala su, otišao je za njima i nekadašnji Janošev gazda Jesej – uvek sit, uvek napit i uvek nezadovoljan. Ostaje Janoš, koji nikada nije bio do kraja sit, nikada mnogo napit, ali uvek nekako zadovoljan...

Prevod s rusinskog:
Stefan Hudak

roman polja

mimezis mimezis romana (VIII)

ili rađanje romana u nekoliko nastavaka
s dve ruke

od petrinovića i pisareva

FIKTIONON II

Pisarev je, iz dana u dan, po gradu počeo tvrditi kako je pričanje Petrinovića najbezočnija laž, gnusna kleveta i podlo ogovaranje. Zapravo, čitava lažna konstrukcija je, po opsegu i dometu, tačna u svim svojim i najmanjim detaljima. Problem iskršava u trenutku samovoljno zamenjenih uloga, što je čista posledica zavisti i svesno izbegavanje odgovornosti. Petrinović je taj koji je preduzeo mere osvajanja i zarobljavanja junaka, o čemu može do-
voljno posvedočiti ogromna oteklina na njegovoj glavi, dobro poznavanje situacije, posvemašna upu-

ćenost i izuzetno nadahnuto pričanje, koje se doima kao uzbuđeno evociranje preživljenog. Na pitanje sumnjičavih slušalaca (zar i takvi postoje?), otkud njemu ista tolika oteklina, Pisarev je odgovarao da je to rezultat jednog ličnog obračuna, čije detalje ne želi iznositi jer prljavi veš treba zadržati za sebe. Nekoliko dana je trajalo to uzajamno ogovaranje i spletkarenje, obostrano i podstrekivano, sve do onog trenutka kada su se Petrinović i Pisarev potukli ispred čuvenog hotela *Putnik*, izazivajući nered ogromnih razmera, gde se na kraju nije moglo ustanoviti, i pored najbolje volje, ko se s kim tuče i zbog čega. Kako je ko prošao pri opštoj подели i izmeni udaraca, može se samo nagađati, a nagađanjima nikad kraja, no jedno je potpuno sigurno: Petrinović i Pisarev su izvukli najdeblji kraj, i danas kad ih sretnete možete primetiti neke tragove, a od ožiljcima na duši i posledicama ovog, po njih sramotnog i ponižavajućeg čina, ne treba ni govoriti. Uostalom, čemu tužaljka i sažaljevanje, kako bi mladi drugačije uspeali nešto naučiti i izvući za sebe i po sebe vrlo korisne pouke.

Tako se, dosta naprasno i neslavno, završava ova Prva prava glava drugog pokušaja, koju bi možda trebalo što pre zaboraviti, jer pisci su jedva uspeali sačuvati živu glavu u suludoj trci zarobljavanja glavnog junaka, a pritisnuti neumitnim protokom vremena, već su kod jedne malene, neavturištičke glavice crne kose, koja je nužno, i ne baš po redu,

TRINAESTA GLAVA

Pre nego što ova, sićušna i nikakva glava, živahno i odlučno stupi na konstruisanu i sklepanu

pozornicu zanimljivih zbitija, doprinoseći veličini i slavi romana skupa, rame uz rame, s Prvom pravom glavom drugog pokušaja, nužno je spomenuti, kako nalažu pravila pristojnog i učtivog pisanja, postojanje nekih glava i glavetina koje su izostale, samovoljnom odlukom Petrinovića i Pisareva, bez konsultacije s čitalačkom publikom, a sve zarad dobrog zdravlja, mirnog sna, neopterećenog varenja životnih tegoba i nepotrebne pomutnje. U odvažnom aktu dragovoljnog žrtvovanja pisaca, ne bi li od očiju poštovanog čitalačkog publikuma sakrili proizvode razuzdane mašte, koji bi mogli udaviti svojom dosadom i povremenom suhoparnošću, doprineti odustajanju od daljnog čitanja i navući neke neželjene posledice po knjigu pre vremena, ogleda se nesumnjivo izuzetan, samokritički i stvaralački karakter. Ipak, zbog kontinuiranog praćenja i zadovoljavanja puke, ponekad odveć pohotne radoznalosti, ne izostaje delimična rekonstrukcija događajnog, nalik kratko prepričanom sadržaju, u obliku neke vrste pseudorezimeza (samo za one koji žele biti upoznati, do u tančina, i s najmanjim sitnicama; ostali mogu za vlastito dobro preskočiti ovaj deo); sve ipak služi za maleno spominjanje i podsećanje na to da je, po svom karakteru i osetilnim oznakama,

DRUGA GLAVA – GLAVOBOLNA,

1
TREĆA GLAVA – GLAVOZUJNA,

2
ČETVRTA GLAVA – GLAVOLOMNA,

3
PETA GLAVA – GLAVOTRESNA